

RÄTTSVÄSENDETS FÖRTROENDEKRIS OCH ÅTERHÄMTNING

YLVA NORÉN BRETZER OCH JOHAN ROSQUIST

Sammanfattning

I kapitlet undersöks förtroendet för polisen och domstolarna i olika befolkningsgrupper, med utgångspunkt i det datamaterial SOM-institutet har samlat in under de senaste 35 åren. Vi finner att förtroendet för polisen och domstolarna både är stabilt och föränderligt. Stabiliteten innebär att sympatisörer med ytterkantspartier haft lägre förtroende för rättsväsendet över nästan hela undersökningsperioden, medan grupper med högre förtroende oftast tillhör det politiska mittfältet. Förtroendet för rättsväsendet är högre i grupper med högre mellanmännisklig tillit. Den tydligaste förändringen noteras mellan olika grupper av partisympatisörer där både sympatisörer med oppositionspartier och majoritetspartier har fått ett ökat förtroende för rättsväsendet under 2025 jämfört med tidigare undersökningsår. Även svars personer som är EU-positiva har oftare ett högre förtroende för polisen och domstolarna, en trend som har förstärkts succesivt över tid. Resultaten pekar med andra ord på att trots återkommande samhällskriser så förnyas förtroendet efter krislägen.

Rättsväsendet utgör en grundläggande komponent i en fungerande rättsstat. En rättsstat är ett samhälle där all offentlig makt utövas inom lagens ramar, under *the Rule of Law*. Internationell forskning framhåller att förtroende för rättsväsendet är en grundpelare för rättsstatens funktion (Wallace & Goodman-Delahunty, 2021; Sherman, 2002). Lagutövningen sker under överinseende av oberoende domstolar och med respekt för grundläggande mänskliga rättigheter. Detta innebär, åtminstone i den juridiska och konstitutionella teorin, att lagarna är lika för alla, förutsägbara och att medborgare skyddas mot godtyckliga beslut från myndigheter eller politiker (Warnling Conradsson, 2024; Jonsson Cornell & Sannerholm, 2023).

Hur det står till i den rättsliga teorin kan dock skilja sig från hur det går till i praktiken, eller hur medborgarna subjektivt *uppfattar* det rättsliga tillståndet i landet. I en demokrati är det eftersträvänsvärt att makten som domstolarna utövar i samband med konflikter mellan samhällsaktörer uppfattas som legitim av medborgarna – att makten utövas utifrån den folkvilja som folket har gett uttryck för, och att de lagar som rättsväsendet tillämpar ger ett legitimt uttryck för folkviljan.

Motsatsen till ett legitimt och regelbaserat rättsväsende är att stater utövar makt över medborgare godtyckligt och utan principer som förankrats hos folkviljan.

Trenden just nu är att demokratierna i världen blir färre till antalet och det godtyckliga våldet ökar för många befolkningar i världen. I nyhetsrapporteringen får vi ta del av situationer då polisen godtyckligt slagit ner på människor som demonstrerat eller uttryckt oönskade åsikter i länder som exempelvis Iran, Ryssland och Venezuela (Levitsky & Zibblatt, 2020; Karandikar m.fl., 2026).

Syftet med detta kapitel är att undersöka svenskarnas förtroende för domstolarna och för polisen. Analysen motiveras mot bakgrund av den förändring om skett inom rättspolitikerna på senare år i Sverige, där tidsperspektivet blir relevant. SOM-institutet vid Göteborgs universitet har sedan år 1986 mätt svenska folkets förtroende för polisen, och sedan 1990 förtroendet för domstolarna (jfr. Rönnerstrand m.fl., 2025; Holmberg & Weibull, 2013; Sandstig & Norén Bretzer, 2012; Norén Bretzer, 2011; Sandstig, 2007; SOM-institutet, 2026). Analyserna kommer att genomföras år före valår för att motsvara den senaste mätningen, år 2025, så att jämförelsepunkterna blir likvärdiga. Av utrymmesskäl kan inte analyser för varje år redovisas. Sammantaget benämner vi detta förtroende för polisen respektive för domstolarna som förtroendet för rättsväsendet. Vi är samtidigt medvetna om att rättsväsendet innefattar ytterligare aktörer, såsom Åklagarmyndigheten, Kriminalvården etc., men dessa mäts inte av SOM-institutet.

Förtroende som analysobjekt

Förtroende är en grundbult i en fungerande demokrati. Förtroende är en slags prognos om framtiden som baserar sig på individers förväntningar, bedömning av egna erfarenheter samt vad samhällets allmänna uppfattning för stunden är. Det kan samtidigt ses som en kollektiv representation av en större grupp medborgares förväntningar och bedömningar, där den kollektiva representationen avslöjar något om den aktuella samhällsandan (Norén Bretzer, 2005). Förtroende för rättssystemet är viktigt därför att det antas påverka medborgarnas benägenhet att anmäla brott, vittna, samarbeta med myndigheter och acceptera rättsliga beslut. Förtroendenivån kan därmed sägas utgöra ett mått på relationen mellan medborgare och rättsstatens myndigheter. Ett högt förtroende för en myndighet kan antas avspegla att medborgarna upplever en relativt god och positiv relation, eller dialog, och vice versa (Jonsson Cornell & Sannerholm, 2023).

Begreppet förtroende i svenska språket kan likställas med engelskans *trust* eller *confidence*, eller tyskans *vertrauen*, där förtroende både kan handla om den horisontella relationen mellan två individer, eller den vertikala relationen mellan exempelvis medborgare och politiska institutioner eller myndigheter (Norén Bretzer, 2005, s. 20ff; Luhmann, 2005, s. 43ff; Rothstein, 1996, s. 317). Förtroende innebär alltid en förenklad bild av omvärlden, det kan förstås som en övergripande reduktion av komplexa sammanhang. När man talar om vertikalt förtroende, relationen mellan medborgare och en myndighet, så brukar det kvalificeras med politiskt förtroende, rättsligt förtroende, förtroende för sjukvården etc. Sådana förtroenderelationer,

mellan institution och medborgare, uttrycker en slags förväntan från medborgaren om vad institutionen ska leverera, men också en maktrelation där medborgaren kan uppleva att institutionen utövar makt på ett otillbörligt sätt.

I förtroendelitteraturen talas det även om mellanmänniskt förtroende eller *interpersonal trust*, och den här typen av förtroende handlar om medborgarens förtroende för andra medborgare i horisontell mening, förtroendet mellan jämbördiga och bland kolleger. Ibland förenklas detta till ordet *tillit* på svensk prosa, eller *mellanmänniskt förtroende*. Exempel på sådant förtroende är att två personer hyser tillit till varandra, eller två medarbetare på en arbetsplats. I den publika debatten kan man höra talas om att en medborgare har tillit till sin läkare eller lärare, men här sker ett begreppsligt felslut. Inom ramen för diskussionen om rättsväsendet i detta kapitel kan förtroendet relateras till medborgares upplevelser av att enskilda tjänstemän – exempelvis en polis – som missbrukat sin maktposition, eller för den delen varit behjälplig utöver det vanliga. I båda fall kan upplevelsen påverka förtroendet för rättsväsendet som helhet.

Reformer inom rättsväsendet

Ur såväl svenskt som internationellt perspektiv kan förtroendet för rättsväsendet relateras till två huvudsakliga inriktningar. Den ena inriktningen fokuserar på förtroende för rättsväsendet, vilket syftar på medborgarnas upplevelser av de rättsvårdande myndigheternas förmåga att upprätthålla lag och ordning utan att verksamheterna uppfattas som fördomsfulla eller diskriminerande, så kallad *proceduriell rättvisa* som är en subjektiv bedömning (Hamm m.fl., 2017; Jackson m.fl., 2011; Sherman, 2002; Tyler, 2011; Tyler & Hyo, 2002).

Den andra inriktningen handlar om rättsväsendets faktiska effektivitet, dvs. på vilka sätt polis, domstolar och övriga delar av rättsväsendet uppfyller sitt uppdrag att upprätthålla lag och ordning samt bidra till minskad brottslighet. I detta kapitel har vi data främst gällande förtroendespekten, men effektivitetsfrågorna kommer att kommenteras då båda myndigheterna har genomgått viktiga reformer under den studerade tidsperioden. Dessutom finns en inriktning som analyserar institutionsförtroende i olika befolkningsgrupper, en inriktning SOM-institutet har upprätthållit under decennier.

En viktig reform som bör nämnas är den stora polisreformen 2015 som kan haft betydelse för allmänhetens förtroende. Reformen utvärderades av Riksrevisionen, RiR 2025:26. Vi bör också nämna att svensk rättspolitik har genomgått en *punitive turn*, eller en mer bestraffande kursändring, som återspeglar en rättspolitisk trend i västvärlden (Munice, 2008). Den mer bestraffande kursändringen innebär att kriminalpolitiken gått från att fokusera på brottslingarnas sociala tillkortakommanden (utbildningsmässigt, ekonomiskt, psykiskt) till den mer bestraffande och inkapaciterande aspekten för att skydda samhället i övrigt (Tham, 2026).

I betänkandet SOU 2008:106, *Förtroendet för domstolarna*, belystes olika åtgärder som kunde tänkas stärka svenska folkets förtroende för domstolarna. Utredningen föreslog ett antal förbättringsåtgärder relaterade till processrättsvisa, exempelvis personalens bemötande och tillgänglighet, handläggningstider, transparens i beslutsprocesser, utformningen av domar och beslut, klarspråk, mediebilderna av domstolarna och allmänhetens kunskap om domstolarnas funktion. Efter denna utredning har domstolarna förbättrat sina utformningar av domar och beslut, samt kommunikationen med allmänheten i olika avseenden, det vill säga de har stärkt sina proceduriella handhavanden på flera olika sätt. År 2020 överlämnade regeringen proposition 2019/20:189 till riksdagen gällande förslag på ytterligare förenklingar och ökad digital kommunikation i nio olika lagar. Även dessa förändringar motiverar en närmare analys av förtroendet för domstolarna.

Sammanfattningsvis visar forskningen att förtroende för rättsväsendet beror både på institutionella förutsättningar att bedriva effektiva rättsprocesser, och på enskilda medborgares upplevelser av dessa processer som rättvisa och legitima. I detta kapitel undersöks därför hur förtroendet för rättsväsendet, det vill säga polisen och domstolarna, återspeglats över olika mandatperioder i olika befolkningsgrupper sedan 1990 fram tills idag. Vi inleder med en beskrivande överblick innan vi går vidare med regressionsanalyser per mandatperiod och en avslutande diskussion.

Förtroende för rättsväsendet 1990–2025 – en överblick

Hur har utvecklingen sett ut över tidsperioden 1990–2025? Vi inleder med att redovisa förtroendetrenderna för polisen och domstolarna. Förtroendet för polisen har mätts i SOM-undersökningarna sedan 1986, men vi börjar redovisningen från 1990 för enkelhets skull. Förtroendemätningarna för domstolarna inleddes år 1994. Redovisningar av medelvärden har gjorts för åren som föregår valår för att synkronisera med den senaste mätpunkten år 2025. Därmed redovisas mätvärdena även för åren 1993, 1997, 2001, 2005, 2009, 2013, 2017 och 2021.

Den övergripande tendensen är att förtroendet för rättsväsendet har ökat något över perioden, men skillnaden 2025 gentemot år 1994 är endast +2 enheter då det gäller förtroendet för polisen. Förtroendet för domstolarna har ökat +8 enheter 1994–2025. Förtroendet för Polisen ligger generellt på en högre nivå jämfört med förtroendet för domstolarna.

Vi noterar även att kurvorna uppvisar tydliga dippar vid speciellt tre tillfällen: år 1997, 2005 och 2016. Vad kännetecknar just dessa år? År 1997 var Göran Persson relativt nyttillträdd som statsminister och vid denna tid var arbetslösheten hög, Sverige hade nyligen gått med i EU och den nye statsministern drev igenom ett tufft saneringspaket för statens finanser. Löften gavs att arbetslösheten skulle halveras till år 2000. Samtidigt höll det Nordiska MC-kriget på att trappas upp i Sverige, nya MC-gäng etablerade sig i landet och ytterst handlade konflikten om kontrollen över narkotikamarknaderna. Under dessa år genomfördes satsningar

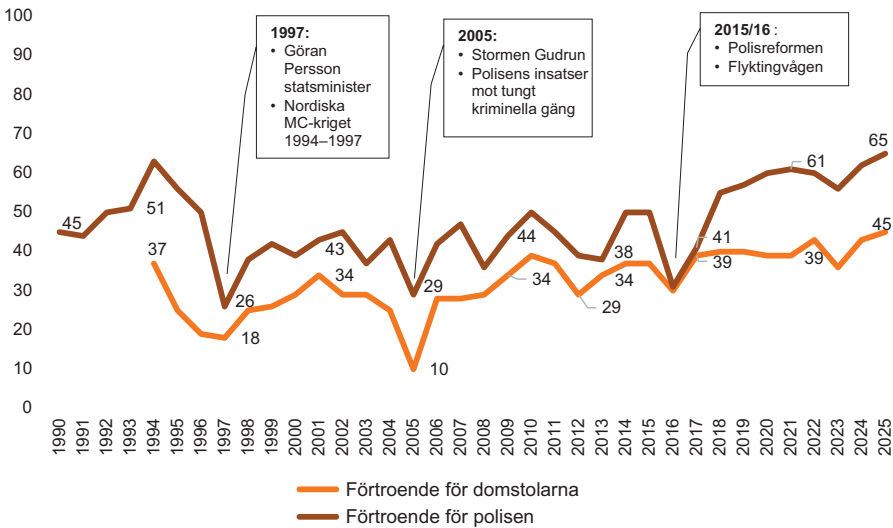
på storstäderna, Blommanpengarna i utsatta bostadsområden år 1995–1999 och därefter Storstadssatsningen 1998–2005. Det var också en tid då Sverige öppnade upp emot Europa som nyblivna EU-medlemmar, och löften gavs om frihandel och internationalisering.

Förtroendet för både polisen och domstolarna stärktes under åren 1998 till 2002, för att därefter åter falla tillbaka. Polisen i södra Stockholm tog upp ”jakten på gängen” genom att inrätta Särskilda gänginsatser som senare omvandlades till aktionsgrupp NOVA (SVT 2005.01.30). Kampen om kontrollen över narkotikamarknaderna fortsatte.

År 2015–2016 minns de flesta som året för den stora flyktingkrisen – den största flyktingkrisen i Europa sedan andra världskriget (Gheretti & Odén, 2018). Omkring 160 000 personer från främst Afghanistan, Irak och Syrien sökte skydd i Sverige, varav 70 000 barn. En bakomliggande orsak var den arabiska våren 2011 och den motreaktion som uppstod i Syrien. En annan bakomliggande orsak var uppkomsten av terrororganisationen IS som 2014 hade utropat sitt kalifat. Samma år genomförde Polismyndigheten sin stora polisreform, och timingen med flyktingvågen och den pågående ”gängjakten” var inte helt optimal. Även om kriminaliteten i stort i befolkningen minskat, ökade det dödliga våldet. År 2015 dödades totalt 112 personer, år 2020 dödades 124 personer och år 2025 konstaterades 84 fall. Under perioden 2015–2025 fördubblades polisresurserna och personalen utökades både inom polis och domstolar (RiR, 2025: 26).

Det som ska förklaras i de kommande analyserna är frågorna ”Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket [polisen/domstolarna] sköter sitt arbete?” Svartalternativen representeras på en femgradig skala där 1=”Mycket stort förtroende” och 0=Mycket litet förtroende. Resultatet av dessa frågor över tid presenteras i Figur 1.

Figur 1 Förtroendet för rättsväsendet och polisen, 1990–2025 (balansmätt)

Kommentar: Frågorna löd *Hur stort förtroende har du för på vilket sätt [polisen] sköter sitt arbete?* och *Hur stort förtroende har du för på vilket sätt [domstolarna] sköter sitt arbete?* Svarsalternativen angavs på en femgradig skala: 1=Mycket stort förtroende, 2=Ganska stort förtroende, 3=Varken stort eller litet förtroende, 4=Ganska litet förtroende och 5=Mycket litet förtroende. Redovisningen bygger på balansmätt vilket innebär andel svarande med mycket /ganska stort förtroende minus andel ganska/mycket litet förtroende. Förtroendet för domstolarna har mätts sedan år 1994. Minsta antal svarande på frågan om förtroende för domstolarna var 1 654 personer (1994) och på frågan om förtroende för polisen var 1 530 personer (1991).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1990–2025.

Det är inte vår sak att dra några slutsatser om våldsutvecklingen i detta kapitel, men sannolikt har resurstillskotten till Polismyndigheten och domstolarna bidragit till att återställa allmänhetens förtroende efter 2015/16. Förtroendet för domstolarna var nere på en riktigt låg nivå år 2005, men har successivt stärkt sin position visavi allmänheten. Intressant är att de låga bottennivåerna år 1997, 2005 och 2015/2016 inte har permanentats flera år i rad, utan enstaka år tycks följas av resurstillskott och politisk kraftansträngning. Återstoden av kapitlet handlar om att närmare analysera förtroendet för Polismyndigheten och domstolarna i olika befolkningsgrupper.

Preliminära förklaringar

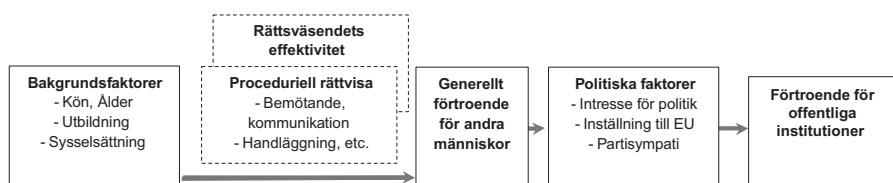
Vår analysstrategi har varit att utgå från befintlig forskning, både internationellt och i Sverige, för att utarbeta en preliminär modell för myndighetsförtroende. Som vi har sett i forskningsdiskursen så finns det många olika tänkbara förklaringar till myndighetsförtroende. Det finns inte här någon möjlighet att testa alla rapporterade

förklaringar i SOM-materialet, utan vi får hålla oss till de frågor och hypoteser som ryms inom de nationella SOM-undersökningarna 1990–2025.

I figur 2 nedan visas den modell vi kommer att utgå ifrån i våra kommande analyser. Den har inspirerats av Wallace & Goodman-Delahunty (2021); Hamm m.fl. (2017, s. 1185) men också av Norén Bretzer (2005). Att kontrollera för *bakgrundsfaktorer* är en standardutgångspunkt när man arbetar med kvantitativa material. Här har vi specifikt valt att kontrollera för *kön* (1=kvinna, 0=man) och *ålder* i tre kategorier där 0=30–64 år, det vill säga vuxenperioden (referensgrupp). Två dummys har använts för 1=Ung vuxen, det vill säga 16–29 år samt 1=pensionär, 65–85 år. Även för *utbildning* har två dummys använts, där 0 antas vara associerat huvudbefolkningen med gymnasial utbildning (medel), och 1=endast grundskola eller motsvarande och ytterligare en dummy där 1=utbildning på universitet eller högskola. En fjärde bakgrundsvariabel som har använts är *sysselsättning* där 0 antas representera förvärvsarbetande och två dummyvariabler representerar 1=arbetslös eller i arbetsmarknadsutbildning samt 1=pensionär eller förtidspensionerad.

I Sandstigs forskning (2007) visade sig kvinnor generellt ha ett något högre förtroende för polisen. Detta kan gå i linje med att män statistiskt sett kan tendera att ha något högre skepticism gentemot andra män i uniform (Van de Veer m.fl., 2012) eller att kvinnor oftare upplever att de faktiskt får hjälp av polisen. Sandstig visade även att personer med högre utbildning tenderade att ha högre förtroende för polisen jämfört med de med lägre utbildning. I Norén Bretzers studie (2011) om svenskarnas tilltro till domstolarna 2000–2010 bekräftades inga signifikanta skillnader avseende kön. Det återfanns dock vissa skillnader mellan personer med högre respektive lägre utbildning.

Figur 2 En modell för att analysera myndighetsförtroende (polisen, domstolarna)

Kommentar: De streckade boxarna i modellen ingår ej i den kommande analysen men utgör viktiga aspekter i den teoretiska litteraturen.

Frågor om *proceduriell rättvisa* analyseras inte närmare i detta kapitel av utrymmesskäl och för att det finns många separata studier om just detta (ett exempel är Hamm m.fl., 2017). Även förklaringar om rättsväsendets faktiska effektivitet eller brottsupplärning etc. avgränsar vi oss bort ifrån. Vi går vidare i analysen med svarspersonernas generella förtroende för andra människor, politiska uppfattningar och bakgrundsfaktorer.

Generellt förtroende för andra människor är ett fenomen som har beskrivits ingående av Robert Putnam (2002; 1993), där hans tes är att socialt kapital avgör om samhällets institutioner fungerar. Det sociala kapitalet kan bland annat indikeras av det horisontella förtroendet för andra människor, och som ibland kallas ”det nordiska guldet” eftersom detta mellanmänniskliga förtroende, eller tillit, har de högst uppmätta nivåerna just i Norden (Rothstein & Holmberg, 2022; Andersson, 2017). SOM-undersökningarna har inkluderat denna fråga i sina undersökningar sedan år 1996. Frågan som ställs i undersökningarna brukar formuleras: ”*Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?*” Svars-personerna ombeds sätta ett kryss på en skala mellan 0 och 10 där 0 motsvarar att ”det går inte att lita på människor i allmänhet” och 10 motsvarar ”det går att lita på människor i allmänhet”.

Politiska förklaringsfaktorer ligger senare i modellen och används ofta inom opinions- och attitydsstudier. De indikatorer vi har valt att arbeta med här är tre stycken, där den första är *politiskt intresse*. I Norén Bretzers studie (2011) om svenskarnas tilltro till domstolarna 2000 – 2010 återfanns vissa skillnader mellan personer som var mycket eller litet intresserade av politik, vilket vi kommer att pröva vidare här. Denna fråga formuleras i enkätformuläret ”Hur intresserad är du ni allmänhet av politik?” och svaren ges på en fyrgradig skala mellan ”mycket intresserad” (=1) och ”inte alls intresserad” (=0).

Därefter har vi valt att jobba med frågan om *inställning till EU*, där svenska folket har blivit allt mer positivt inställda på senare år (Berg & Bové, 2016). Vi vet från tidigare forskning att de som är mest EU-positiva oftare är kvinnor, personer med högre utbildning och med högre inkomster. Det är inte otänkbart att förtroendet för EU som institution skulle kunna sammanfalla med förtroendet för rättsväsendets institutioner. En hypotes skulle kunna vara att EU-sympatisörer oftare relaterar till politikens mittfält och därmed också ett högre förtroende för rättsväsendet. Frågan i svarsformuläret lyder ”Allmänt sett, vilken är din inställning till EU?” och svaren ges på en femgradig skala där 1= ”mycket positiv” och 0= ”mycket negativ”.

Partisympati är den sista förklaringsvariabeln i modellen men som också är mycket intressant. Största partiskillnaderna återfanns mellan Centerpartister som hade högst förtroende för domstolarna, jämfört med Sverigedemokrater som hade lägst i den nationella SOM-undersökningen 2010. Här återstår att undersöka om detta endast var ett tillfälligt fenomen år 2010, eller om det finns ett visst partiskiljande mönster gällande förtroendet för polisen respektive domstolarna över tid?

I de kommande analyserna har vi gråskuggat kolumner med borgerlig regering för att enkelt kunna jämföras med regeringar som varit socialdemokratiskt ledna. Alla kolumnredovisningar visar år före valår – för att på ett rättvisande sätt jämföras med år 2025, som är den senaste undersökningen. Detta är sannolikt också ett ganska ”hårt” test för regeringarna då förtroendet för dem, och indirekt institutionsförtroendet, tycks stärkas under valår för att senare sjunka tillbaka och ligga betydligt lägre år innan valåret påbörjas, så kallade ”valårseffekter” (Holmberg & Weibull, 2019).

Tabell 1 Förtroende för polisen, 1990–2025 (regression)

	1990	1993	1997	2001	2005	2009	2013	2017	2021	2025
Regering	Carlsson II	Bildt	Persson I	Persson II	Persson III	Reinfeldt I	Reinfeldt II	Löven I	Löven III/ Andersson	Kristersson
Konstant	,66***	,62***	,45***	,49***	,45***	,47***	,45***	,50***	,52***	,46***
Kön, Kvinnor=1	,02	,02	,04**	,06***	,06***	,06***	,05***	,07***	,05***	,04***
Ålder										
16-29 år	,01	,02	,01	-,01	,00	-,02	,02	,00	-,05**	-,02
30-64 år (ref.)	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
65 och äldre	,05	,01	,07	,05	,03	,02	,00	-,01	,00	,04*
Utbildning										
Univ. el motsv.	,01	-,01	,00	,02	,01	-,02	0,01	-,01	,00	,00
Gymnasium (ref.)	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Grundskola el mots	,01	,01	,03	-,02	-,01	-,01	,00	,03*	,01	,00
Sysselsättning										
Förvärvsarbete (ref.)	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Pensionär, ålders- eller förtid	-,02	,02	-,09**	-,01	-,01	-,03	-,02	-,03	,01	-,04*
Arbetslös	,01	-,02	-,10***	,22	-,02	,00	-,02	-,03	,01	-,04*
Generellt förtroende för andra människor, (10-del)	n. a.	n. a.	,18***	,19***	,21***	,14***	,19***	,17***	,17***	,21***
0=Inte alls 1=I mycket hög grad										
Politiskt intresse, 4-del				(tre- delad)	(tre- delad)					
0=Inte alls intresserad 1=Mycket intresserad	-,04	,01	-,01	-,03	-,07***	-,05*	-,06***	-,08***	,00	-,03
Inställning till EU										
0=Mycket negativ 1=Mycket positiv	n. a.	n. a.	,00	,01	,02*	,13***	,11***	,12***	,16***	,20***
Politisk sympati										
V	-,06*	-,17***	-,03	-,07***	-,05**	-,04*	-,08***	-,06**	-,09***	-,08***
S (ref.)	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
C	-,03	,04	,03	,01	,01	,03	,02***	-,04**	,00	,02
FP/L	-,03	,01	,03	-,02	-,02	-,01	,00	-,04*	-,02	,01
M	-,01	,03	-,02	,00	-,04**	,03	,02	-,03*	-,03	n. a.
KD	-,02	,06	,01	-,02	,01	,03	,03	-,08**	-,05	,02
MP	-,04	-,06	-,03	-,10***	-,05*	,01	-,04***	-,03	-,04	-,03
SD	n. a.	n. a.	-,03	-,12	-,01	-,10**	-,02	-,08***	-,08***	-,01
Antal	1 256	1 520	1 385	2 685	2 836	1 240	5 312	2 829	2 496	3 366
R² (adj.)	,01	,02	,07	,08	,07	,08	,09	,10	,13	,14
F	1,2	3,6	5,9	14,3	14,5	7,5	33,2	18,6	23,1	35,8
Durbin-Watson	2,0	1,9	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0

Kommentar: Regressionsanalysen bygger på frågan *Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket [polisen] sköter sitt arbete?* Svar kunde ges på en femgradig skala där 1=Mycket stort förtroende och 0=Mycket litet förtroende. Alla ingående förklaringsvariabler är kodade mellan 0 och 1. Förtroendet för SÄPO mättes även år 2002 och 2003 men kunde av tekniska skäl inte ingå i redovisningen. Förtroendet för domstolarna har mätts sedan år 1994. ***=Signifikant 99,9 procent, **=Signifikant 99,0 procent, *=Signifikant 95,0 procent.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1990–2025.

Mellanmänsklig tillit och EU-vänlighet ökar förtroendet för polisen över tid

Vi visar att analysmodellerna för mandatperioderna 2017–2025 har högre förklaringsvarians ($0,10 < R^2 < 0,14$) jämfört med tidigare år 1990–2013 då den förklarade variansen var lägre. Detta kan eventuellt bero på ett högre antal svarspersoner under den senare perioden, men också på att frågan *generellt förtroende för andra människor* inte ingick i undersökningarna år 1990 respektive 1993.

Kvinnor har generellt ett signifikant högre förtroende för polisen jämfört med män i alla redovisade studier 1997–2025. Det kan bero på många olika saker, men inte minst kan det vara så att kvinnor oftare uppfattar att polisen skyddar kvinnor, medan män något oftare uppfattar poliser eller uniformsklädda som ett ”hot” (van de Veer, 2012). Ålder och utbildning ger inga uppenbara skillnader, och att vara pensionär eller arbetslös ger heller inga tydliga skillnader i de olika SOM-undersökningarna. Det är lite vanligare att pensionärer och arbetslösa har lägre förtroende jämfört med övriga befolkningen, men resultaten är inte stabila över tid och sällan signifikanta.

Generellt förtroende för andra människor slår igenom signifikant under alla redovisade år. Precis som tidigare nämnts, bekräftas ”det nordiska guldet” återigen vara centralt för att förklara vilka grupper som också hyser ett högre förtroende för polismyndigheten. Här kan sägas att personer som växer upp i trygga hem och har ett gott umgänge med vänner och bekanta, oftare också tenderar att ha ett högre förtroende för samhällsinstitutioner, precis som Putnam beskrivit (2002, 1993). Däremot är det inte självklart så att om en person förlorar sitt förtroende för någon eller flera samhällsinstitutioner, att det skulle påverka den mellanmänskliga tilliten (Eek & Rothstein, 2005).

Av de politiska förklaringsfaktorerna är *politiskt intresse* en värdefull variabel att kontrollera för, och år 2009 resulterade den i ett negativt b-värde på $-0,08^{***}$, vilket är lite oväntat att de med högre politiskt intresse skulle ha ett lägre förtroende för polisen. Övriga undersökningsår är resultaten tvetydliga, ibland finner vi noll-resultat, ibland ett något negativt. Förklaringen spelar därmed en oklar roll i relation till förtroendet för rättsväsendet.

Inställning till EU har däremot högre förklaringskraft. Här ser vi att de som är positivt inställda till EU generellt signifikant också har ett högre förtroende för polisen, och detta samband tycks också förstärkas över tid, vilket är ett intressant fynd.

Partisynpati tycks vara en relativt särskiljande faktor för vilka medborgare som har högre respektive mindre förtroende för polisen. Vänsterpartister har i princip varje redovisningsår ett negativt förtroende för polisen (dock inte år 1997). År 1990 hade nästan alla övriga typer av partisynpatisörer ett lägre förtroende för polisen jämfört med Socialdemokratiska synpatisörer, ett mönster som upprepas år 2017 och 2021. År 2025 var Vänsterpartister fortfarande negativa, men synpatisörer med C, L, KD och MP inte var lika negativa längre. SD:s synpatisörer var signifikant negativa $b = -10^{**}$ år 2009, och $-0,08^{***}$ år 2017 och 2021, men år

2025 hade SD:s sympatisörer plötsligt något större förtroende för rättsväsendet, $b=,06^{***}$. Detta kan tolkas som en positiv utvärdering till regeringen Kristerssons rättspolitik. Att sympatisörerna med mittenpartierna och SD har svängt så tydligt i den nationella SOM-undersökningen 2025 kan tolkas som att den straffrättsliga vändningen i Sverige haft en bred uppslutning både hos sympatisörer med majoritets- och oppositionspartier i Sverige under år 2025.

Förtroende för domstolarna ökar över hela det politiska spektrat

Analysmodellerna för mandatperioderna 2017–2025 har högre förklaringsvari-ans ($0,15 < R^2 < 0,25$), jämfört med tidigare åren 1997–2013 då den förklarade variansen var lägre. Modellen tycks ha en bättre förklaringskraft under de senare redovisningsåren.

Från år 1997 och fram till år 2025 har kvinnor ett statistiskt säkerställt högre förtroende för domstolar, jämfört med män i de redovisade undersökningarna, omkring fyra till fem procent högre. *Ålder* är en oklar förklaringsfaktor, precis som *utbildningsbakgrund* och *sysselsättning*. Högutbildade tycks dock ha ett högre förtroende för domstolarna jämfört med Medelvensson eller lågutbildade grupper. Vissa undersökningsår har pensionärer och arbetslösa ett lägre förtroende för domstolarna, andra år saknas sådana indikationer.

Det ”nordiska guldet” är statistiskt säkerställt på 99,9-procentsnivån, och bidrar med mellan 17 till 27 procents förklaring. Personer som generellt litar på sina medmänniskor tycks även ha förtroende för domstolarna i relativt hög utsträckning. Personer som inte litar på medmänniskor, och som oftare kanske står i kontakt med domstolarna, kanske har något lägre förtroende för dessa institutioner.

De *politiska förklaringsfaktorerna* visar sig inte vara så tydliga beträffande *politiskt intresse*. Här tycks högre politiskt intresse ibland leda till *lägre* förtroende för domstolarna, vilket är ganska oväntat. Sambanden svänger åt lite olika håll här. Även i denna analys har *inställningen till EU* stärkts i de redovisade mandatperioderna 2009 och framåt, vilket visar relativt starka samband med förtroendet för domstolarna. År 2025 var $b=0,20^{***}$, år 2009 var $b=0,08^{***}$ och år 1997 var $b=,05^{***}$ vilket visar att styrkan i sambandet har stärkts över tid.

Politisk sympati uppvisar flera intressanta resultat. Vänsterpartister har oftast ett negativt förtroende (b -värde), men det svänger lite fram och tillbaka. Socialdemokraterna är referenspunkt alla år utom 2025, då Moderaterna har använts som referenspunkt. Mittenpartierna har ofta varierat mellan positivt eller negativt förtroende, lite olika från år till år. Vad som står ut i undersökningen år 2025 är att alla sympatisörer med mittenpartierna S, C, L, KD och MP är positiva till rättsväsendet då alla b -värden är positiva och signifikanta. SD-sympatisörer har svängt från att vara de ständigt negativa till ett blygsamt positivt resultat om $b=0,02$, om ej icke-signifikant. Det är en ändring jämfört med föregående undersökningsår. Den straffrättsliga vändningen tycks ha gjort SD-sympatisörerna mindre negativa.

Tabell 2 Förtroende för domstolarna, 1997–2025 (regression)

	1997	2001	2005	2009	2013	2017	2021	2025	2007 - 2023
Regering	Persson I	Persson II	Persson III	Reinfeldt I	Reinfeldt II	Löven I	Löfven III/ Andersson	Kristersson	
Konstant	,38***	,38***	,35***	,42***	,36***	,38***	,33***	,25***	,35***
Kön, Kvinnor=1	,03*	,03***	,02	,02	,00	-,01	-,01	-,01	,00
Ålder									
16-29 år	,02	,03**	,01	-,04	-,00	-,01	-,04	-,04*	,00
30-64 år (ref.)	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
65 och äldre	,02	-,00	,02	-,00	-,04	-,03	,00	,06*	,00
Utbildning									
Univ. el motsv.	,03	,05***	,04***	,02	,03***	,05***	,07***	,06***	,05***
Gymnasium (ref.)	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Grundskola el motsv.	-,01	-,04***	-,04	-,05*	-,02	,01	,04	-,01	,02***
Sysselsättning									
Förvärvsarbete (ref.)	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Pensionär, ålders- eller förtid	-,08**	-,01	-,04	-,03	,01	,00	,00	-,08**	-,03***
Arbetslös	-,09***	-,01	,01	,03	,00	-,03	-,05	-,06**	-,02***
Generellt förtroende för andra människor, (10-del)									
0=Inte alls 1=I mycket hög grad	,21***	,21***	,21***	,18***	,23***	,17***	,26***	,28***	,22***
Politiskt intresse, 4-del									
0=Inte alls intresserad 1=Mycket intresserad	,03	,08***	-,01	,02	,01	,06*	,02	,03	,03***
Inställning till EU	(EU2)	(EU2)	(EU2)						
0=Mycket negativ 1=Mycket positiv	,05**	,05***	,08***	,15***	,15***	,20***	,24***	,27***	,19***
Politisk sympati									
V	-,07**	-,05***	-,01	-,02	-,04*	,03	-,05*	,07*	-,01*
S (ref.)	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	,12***	Ref.
C	,03	,01	,01	-,04	,05**	-,01	,02	,16***	,02***
FP/L	,01	,02	,01	,00	,03	-,03	-,03	,14***	,01
M	,01	,00	-,03*	-,00	,01	-,03	-,05*	Ref.	-,02***
KD	,02	-,00	,03	-,01	,03	,04	-,05	,11***	,01*
MP	-,02	-,02	-,03	-,01	,01	,00	,01	,13***	-,01
SD	n. a.	-,09	-,09	-,06	-,09***	-,09***	-,11***	,02***	-,09***
Antal	1 372	2 659	2 817	1 234	4 001	1 369	1 217	2 193	34 453
R² (adj.)	,09	,12	,08	,10	,14	,15	,20	,25	,15
F	9,2	22,2	16,2	9,2	39,1	15,3	18,8	43,1	368
Durbin-Watson	2,0	2,0	2,0	1,9	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0

Kommentar: Regressionsanalysen bygger på frågan *Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket [domstolarna] sköter sitt arbete?* Svar kunde ges på en femgradig skala där 1=Mycket stort förtroende och 0=Mycket litet förtroende. Alla ingående förklaringsvariabler är kodade mellan 0 och 1. Förtroendet för SÄPO mättes även år 2002 och 2003 men kunde av tekniska skäl inte ingå i redovisningen. Förtroendet för domstolarna har mätts sedan år 1994. ***=Signifikant 99,9 procent, **=Signifikant 99,0 procent, *=Signifikant 95,0 procent.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1997–2025.

År 1997 hade alla kategorier av partisympatisörer lägre förtroende för domstolarna jämfört med socialdemokratiska dito, men utan att det var signifikant säkerställt. I undersökningen 2021 hade sympatisörer med både Vänsterpartiet ($b=-,05^*$) och SD ($b=-,11^{***}$) tydligt lägre förtroende för rättsväsendet jämfört med mittenpartiernas sympatisörer. År 2025 har en tydlig omsvängning skett, där både sympatisörer med regeringspartier och opposition har svängt till ett positivt förtroende för rättsväsendet. Detta kan tolkas som en möjlig konsekvens av den straffrättsliga skärpningen i Sverige, men också på viss framgång i ”jakten på gängen” och ett minskat dödligt våld.

Förnyat förtroende för rättsväsendet

Att skriva ett SOM-kapitel är som att kika in i ett sugrör och försöka säga något intressant. Världen vi tittar på är oerhört mångfacetterad och komplex, och det finns många viktiga delförklaringar att kika närmare på. I detta kapitel har vi främst fokuserat på de svenska medborgarnas förtroende för rättsväsendet över tid, och vi har analyserat förtroendet för polisens respektive domstolarnas sätt att sköta sitt arbete under åren 1990–2025.

Våra viktigaste resultat handlar om att sympatisörer med ytterkantpartier som V och SD generellt haft ett lägre förtroende för rättsväsendet under tidsperioden, men att detta missnöje har minskat under den senaste mandatperioden. Vi finner också ett brett stöd för rättsväsendet både bland sympatisörer med majoritets- och oppositionspartier, där förändringen mellan 2021 och 2025 är särskilt tydlig. Längre tillbaka kunde rättsväsendet betraktas som ”mittenpolitikens verktyg”, men denna tolkning tycks ha blivit mindre relevant på senare år. Vi tolkar det som att rättspolitikern åtminstone delvis haft en betydelse för allmänhetens ökande förtroende för rättsväsendet.

Vi finner också att förtroendet för EU tycks påverka förtroendet för rättsväsendet positivt. Det finns en långsiktig trend där svenska folkets inställning till EU succesivt har stärkts bland yngre medborgare, och dessutom stärktes denna inställning i och med invasionen av Ukraina år 2022 (Berg & Cederholm Lager, 2025). Att det finns ett samband mellan EU-sympati och förtroende för rättsväsendet är inte tidigare belagt, men det är möjligt att det handlar om ett underliggande institutionsförtroende här – att personer som har förtroende för en typ av institution har en lite högre sannolikhet att hysa ett högre förtroende för nästa.

Vi kan även bekräfta att kvinnor generellt sett har något större förtroende för polisen jämfört med män, men inte för rättsväsendet. Kanske har det att göra med att män ibland har ett motstånd mot andra män i uniform (Van de Veer m.fl., 2012) eller att män har fler negativa erfarenheter av Polisen? I detta avseende behövs mer forskning. Motsatt finner vi att det saknas signifikanta förtroendeskillnader mellan män och kvinnor med avseende på förtroende för domstolarna. Är det bra eller dåligt? Är det ett tecken på att domstolarna ägnar sig åt likabehandling av de båda grupperna? Eller är polisen bättre på att skydda kvinnor än att skydda män? Detta resultat väcker också frågor som är viktiga för forskningen att undersöka närmare.

Referenser

- Andersson, U. (2017). *Tillit – det nordiska guldet* (2017:731). Nordiska Ministerrådet.
- Berg, L., & Cederholm Lager, A. (2025). Vänstervåg i stöd för EU – men inte för euron. I B. Rönnerstrand, A. Carlander, P. Öhberg, & A. Bergström (Red.), *Inferno* (s. 37–49). SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Berg, L., & Bové, K. (2016). Identifikation med Europa och inställning till EU i Olsson, J., Oscarsson, H., & Solevid, M. (Red.), *Ekvilibrium* (s. 227–238). SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Eek, D., & Rothstein, B. (2005). *Exploring a Causal Relationship between Vertical and Horizontal Trust*. QOG Working Paper Series 2005:4. QOG-institutet vid Göteborgs universitet.
- Ghersetti, M., & Odén, H. (2018). *Flyktingkrisen 2015: Mediernas bevakning och allmänhetens åsikter*. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).
- Hamm, J. A., Trinkner, R., & Carr, J. D. (2017). Fair Process, Trust, and Cooperation: Moving Toward an Integrated Framework of Police Legitimacy. *Criminal Justice and Behavior*, 44(9), 1183–1212.
- Holmberg, S., & Weibull, L. (2013). Det viktiga institutionsförtroendet. I L. Weibull, H. Oscarsson, & A. Bergström (Red.), *Vägsäl* (s. 225–246). SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, S., & Weibull, L. (2019). Den positiva valårseffekten finns även 2018, i Andersson, U., Rönnerstrand, B., Öhberg, P., & Bergström, A. (Red.), *Storm och stiltje* (s. 37–45). SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Jackson, J., Bradford, B., Hough, M., Kuha, J., Stares, S., Widdop, S., Fitzgerald, R., Yordanova, M., & Galev, T. (2011). Developing European indicators of trust in justice. *European Journal of Criminology*, 8(4), 267–285.
- Jonsson Cornell, A., & Sannerholm, R. (Red.) (2023). *Rättsstatens principer*. Iustus förlag.
- Karandikar, S., Murshid, N. S., Diaz, M., Livingstone, B., & Gibson, M. F. On thin ICE: In Solidarity with Immigrant Communities. *Affilia*, 08861099261424090.
- Levitsky, S., & Ziblatt, D. (2020). *Så dör demokratier*. Studentlitteratur.
- Luhmann, N. (2005). Förtroende – en mekanism för reduktion av social komplexitet. Daidalos.
- Munice, J. (2008). The 'Punitive Turn' in Juvenile Justice: Cultures of Control and Rights Compliance in Western Europe and the USA. *Youth Justice*, 8(2), 107–121.
- Norén Bretzer, Y. (2005). Att förklara politiskt förtroende: Betydelsen av socialt kapital och proceduriell rättvisa. [Doktorsavhandling i statsvetenskap, Göteborgs universitet]. Göteborgs universitet.
- Norén Bretzer, Y. (2011). Svenskarnas tilltro till domstolarna. I S. Holmberg, L. Weibull & H. Oscarsson (Red.), *Lycksalighetens ö* (s. 97–104). SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

- Proposition 2019/20:189 Digital kommunikation i domstolsprocesser.
- Putnam, R. (1993). *Making democracy work*. Princeton university press.
- (2002). *Democracy in flux: Social capital in contemporary societies*. Oxford University Press.
- SVT, Rapports årskrönika 2005 (publicerad 2006, 3 januari).
- RiR. (2025:26). *Polisreformen 2025 – intentionerna ännu inte nådda*. Riksrevisionen.
- Rothstein, B. (1996). “Political institutions: An overview”. I R. E. Goodin & H. D. Klingemann, (Red.), *A New Handbook of Political Science* (133–166). Oxford University press.
- Rothstein, B., & Holmberg, S. (2022:1). Social tillit i höglitarlandet Sverige. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Rönnerstrand, B., Carlander, A., Öhberg, P., & Bergström, A. (2025). I rörelse. I B. Rönnerstrand, A. Carlander, P. Öhberg, & A. Bergström (Red.), *I rörelse* (s. 11–20). SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Sandstig, G. (2007). *Förtroendet för polisen 1986–2006*. I S. Holmberg & L. Weibull (Red.), *Det nya Sverige* (s. 207–216). SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Sandstig, G., & Norén Bretzer, Y. (2012). Förtroendet för rättsväsendet 1986–2011. I L. Weibull, H. Oscarsson & A. Bergström (Red.), *I framtidens skugga* (s. 145–159). SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Sherman, L. W. (2002). Trust and confidence in criminal justice. *National Institute of Justice Journal*, 248, 22–31.
- SOM-institutet. (2026). *Svenska förtroendetrender 1986–2025*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- SOM-institutet. (2025). *Förtroendet för Säkerhetspolisen (2025:9)*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- SOU 2008:106. *Förtroendet för domstolarna – strategier och förslag*. Fritzes förlag.
- SVT (2005, 30 januari). *Dokument inifrån – Jakten på gängen*. <https://www.youtube.com/watch?v=xnnbt-NNceA>
- Tham, H. (2026). *The Punitive Turn in the Welfare State Sweden*. Routledge.
- Tyler, T. R., & Huo, Y. J. (2002). *Trust in the law*. Russell Sage.
- Tyler, T. R. (2011). Trust and legitimacy: Policing in the USA and Europe. *European Journal of Criminology*, 8(4), 254–266.
- Wallace, A., & Goodman-Delahunty, J. (2021). Measuring Trust and Confidence in the Courts. *International Journal for Court Administration*, 12(3), DOI: <https://iacajournal.org/articles/10.36745/ijca.418>
- Van de Veer, E., de Lange, M. A., Van der Haar, E., & Karremans, J. C. (2012). Feelings of Safety. *J Appl Soc Psychol*, 42, 3114–3125. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2012.00967.x>
- Warnling Conradsson, W. (2024). *En introduktion till förvaltningsrätten*. Nordstedts Juridik.

